

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ТАЪЛИМ, ФАН ВА
ИННОВАЦИЯЛАР ВАЗИРЛИГИ

«ТОШКЕНТ ИРРИГАЦИЯ ВА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ
МЕХАНИЗАЦИЯЛАШ МУҲАНДИСЛАРИ ИНСТИТУТИ»
МИЛЛИЙ ТАДҚИҚОТ УНИВЕРСИТЕТИ

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

"TOSHKENT IRRIGATSIYA VA QISHLOQ XO'JALIGINI MEKANIZATSIYALASH MUHANDISLARI INSTITUTI"
MILLIY TADQIQOT UNIVERSITETI

“QISHLOQ VA SUV XO‘JALIGINING ZAMONAVIY MUAMMOLARI”

XXII - yosh olimlar, magistrantlar va iqtidorli talabalar
ilmiy - amaliy anjumani

TOSHKENT 2023 12-13 MAY

www.tiame.uz @ilovetiame @tiame.uz @tiameofficial @tiameofficial 99-929-78-45

“ҚИШЛОҚ ВА СУВ
ХЎЖАЛИГИНИНГ ЗАМОНАВИЙ
МУАММОЛАРИ”

мавзусидаги анъанавий *XXII* - ёш
олимлар, магистрантлар ва
иқтидорли талабаларнинг илмий
- амалий анжумани

22

XXII - traditional Republic
scientific - practical conference of
young scientists, master students
and talented students under the topic

“THE MODERN PROBLEMS OF
AGRICULTURE AND WATER
RESOURCES”

МАҚОЛАЛАР ТЎПЛАМИ

II ТОМ

Тошкент – 2023 йил, 12-13 май

ТАШКИЛИЙ ҚЎМИТА ТАРКИБИ

1.	Мирзаев Б.С.	Раис, “ТИҚХММИ” Миллий тадқиқот университети ректори, т.ф.д, профессор
2.	Султанов Т.З.	Раис ўринбосари, Илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор, т.ф.д., профессор
3.	Худаяров. Б.А.	Раис ўринбосари, ўқув ишлари бўйича проректор, т.ф.д., профессор
4.	Чориев Р.К.	Раис ўринбосари, Ёшлар масалалари ва маънавий-маърифий ишлар бўйича проректор, п.ф.д, доцент
5.	Салоҳиддинов. А.Т.	Раис ўринбосари, халқаро ҳамкорлик бўйича проректор, т.ф.д., профессор
6.	Хасанов Б.У.	Раис ўринбосари, молия-иктисод ишлари бўйича проректор, профессор
7.	Холматов З.М.	Иқтидорли талабалар бўлими бошлиғи, котиб
Аъзолар		
8.	Қўзиёв У.Т.	Илмий тадқиқотлар ва инновациялар бўлими бошлиғи, доцент
9.	Янгиев А.А.	Магистратура бўлими бошлиғи, т.ф.д., профессор
10.	Фатхуллаев А.М.	Гидромелиорация факультети декани, т.ф.д., доцент
11.	Хасанов Б.Б.	Гидротехника қурилиши факультети декани, т.ф.д., профессор
12.	Шовазов Қ.А.	Қишлоқ хўжалигини механизациялаш факультети декани, т.ф.н., доцент
13.	Норов Б.Х.	Экология ва ҳуқуқ факультети декани, т.ф.н., доцент
14.	Исаков А.Ж.	Энергетика факультети декани, т.ф.д., профессор
15.	Нарбаев Ш.К.	Ер ресурслари ва кадастр факультети декани, (PhD)
16.	Хақимов Р.	Иқтисодиёт факультети декани, доцент
17.	Ҳамидов Ш.Х.	Босмаҳона мудир
18.	Ирисов Ф.Қ.	Қасаба уюшмаси раиси
19.	Ақбаров Д.М.	Докторант
20.	Озодов Э.О.	Докторант
21.	Қаландарова Д.А.	Иқтидорли талабалар бўлими ходими
22.	Нормуродов Ж.П.	Иқтидорли талабалар бўлими ходими
23.	Тоғжиев Х.А.	“Ўзбекистон ёшлар иттифоқи” университет БТ ёшлар етакчиси
24.	Бахронова Б.Ф.	Иқтисодиёт факультети 3 босқич талабаси
25.	Сирождова Х.Ф.	Энергетика факультети 3 босқич талабаси
26.	Шамсиддинов Х.Б.	Гидромелиорация факультети 3 босқич талабаси
27.	Шоназарова А.	Иқтисодиёт факультети 4 босқич талабаси
28.	Қодиров С.	Магистратура 2 босқич талабаси
29.	Джалилов С.	Магистратура 2 босқич талабаси
30.	Норқўзиёва Н.	Магистратура 2 босқич талабаси

“Ёшларимизнинг мустақил фикрлайдиган, юксак интеллектуал ва маънавий салоҳиятга эга бўлиб, дунё миқёсида ўз тенгдошларига ҳеч қайси соҳада бўши келмайдиган инсонлар бўлиб камол топиши, бахтли бўлиши учун давлатимиз ва жамиятимизнинг бор куч ва имкониятларини сафарбар этамиз”

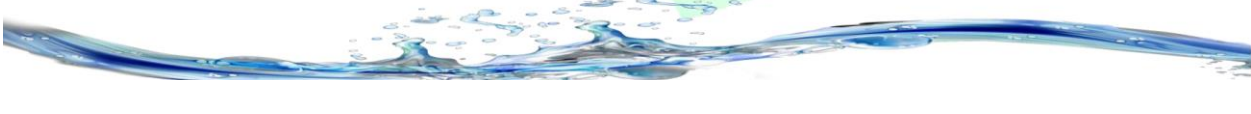
**Ўзбекистон Республикаси Президенти
Шавкат Мирзиёев**

К И Р И Ш

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Иқтисодий тармоқлари учун муҳандис кадрларни тайёрлаш тизимини инновация ва рақамлаштириш асосида тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-42-сонли қарори ҳамда 2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси йўналишлардан келиб чиқиб, университетда, иқтидорли ва истеъдодли ёшларни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш, илмий ишларни ривожлантириш ҳамда иқтидорли талабалар, магистрантлар ва ёш олимларнинг илмий ишлари натижаларини муҳокама этиш мақсадида университетда 2023 йил 12-13 май кунлари “Қишлоқ ва сув хўжалигининг замонавий муаммолари” мавзусидаги ХХП ёш олимлар, магистрантлар ва иқтидорли талабаларнинг анъанавий илмий-амалий анжумани ўтказилди.

Анжуманда асосан бугунги куннинг долзарб муаммолари, жумладан, суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш ва сув ресурсларидан самарали фойдаланиш, сув ресурсларини бошқариш, экология ва атроф муҳит муҳофазаси, гидротехника ва гидроэнергетика, қишлоқ ва сув хўжалигини механизациялаш, қишлоқ ва сув хўжалигининг энергетика ва автоматлаштириш соҳаларида замонавий энерготежамкор технологияларни қўллаш ва моқобил энергия манбаларини кенг жорий қилиш, ер ресурсларидан самарали фойдаланишни ташкил этиш ва муҳофаза қилиш, сув хўжалигида иқтисодий муаммолар, менежмент ва маркетинг, сув хўжалиги масалаларида математик моделлаштириш усуллари ва ахборот технологияларини қўллаш, ҳаёт фаолияти хавфсизлиги масалалари, сув хўжалигида рақобатбардош кадрлар тайёрлашнинг ижтимоий, педагогик, маънавий омиллари ва гуманитар соҳага оид муаммоли масалаларни кўриб чиқиш кўзда тутилган.

Мазкур тўплам юқорида белгиланган вазифаларни амалга оширишни инобатга олган ҳолда олий таълим муассасалари талабалари, магистрантлари ва ёш олимлари учун мўлжалланган.

П-ТОМ МУНДАРИЖА

№	Муаллифлар	Мақола номи	Бет
1.	M.B. Baxriyev., 2-bosqich tayanch doktranti “TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti.	Qayta ko‘rib chiqilgan universal tuproq yo‘qotish tenglamasi (rusle) modelidan foydalangan holda eroziya natijasida tuproq yo‘qotilishini baholash bo‘yicha sharh.	1-8
2.	Turovov A.K., 2-kurs magistranti “TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti.	Respublikada qishloq xo‘jaligi yerlaridan foydalanish samaradorligini oshirish masalalari.	9-13
3.	Turovov A.K., magistranti “TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti.	Yer fondidan foydalanishda yer monitoringining o‘ziga xos o‘rni va ahamiyati.	13-17
4.	Orazbayev Azizbek Rustem uli, Jaqsiybaev Rashid Nietalievich, Jumaniyazov Ilyaskhoja Ibrayim uli., doktorantlari “TIQMMI” Milliy tadqiqot universiteti.	Orol dengizining qurishi sharoitida amudaryo deltasi yerlaridan yaylov sifatida foydalanishning ahamiyati.	17-21
5.	Nasirova M.P., 3-bosqich doktoranti “TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti.	Қишлоқ хўжалиги экин майдонларининг мониторингини ndvi кўрсаткичи ёрдамида олиб бориш.	22-26
6.	Akramova Yulduzov Muxtorjonovna., doktoranti “TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti.	O‘rmon xo‘jaligi yerlaridan foydalanishni boshqarishni takomillashtirish.	26-29
7.	Xayitov X.JI, dotsent., Avilova N.F2., doktoranti. “TIQXMMI”-Milliy tadqiqot universiteti	Gidrotexnik inshootlarini loyihalash va qurishda Zamonaviy kompyuter texnologiyalarini qo‘llash tajribasi.	30-35
8.	Sodiqov Bekzod Dilshod o‘g‘li ., 3-kurs talabasi. “TIQXMMI”-Milliy tadqiqot universiteti	Yer resurslaridan foydalanishda yuzaga keladigan ekologik muammolarni hal etish masalalari.	35-38
9.	Farrux G‘afforov Ilxom o‘g‘li ., talabasi “TIQXMMI”-Milliy tadqiqot universiteti.	O‘rmon yerlari kadastr xisobini yuritishning hozirgi holati va uni rivojlantirish muammolari.	38-41
10.	Axmatov Ardasher., 310 – guruh talabasi “TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti.	Ўзбекистонда сув иншоотларидан самарали фойдаланишни такомиллаштириш омиллари ва унинг замонавий кадастри.	41-47
11.	Raimnazarov Jamoliddin., 310 – guruh talabasi “TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti.	“Havosiz” qolgan orol.	47-53
12.	Ro‘ziqulova Oyxumor Shermemetovna., dotsenti, Samatova Gulbonu., talabasi, Turg‘unova Maftuna., magistranti “TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti	Iqlim kartalarini tuzishda ma‘lumotlar manbalari.	54-56
13.	Ismatillayev Sh.L., YRB fakulteti 1-bosqich talabasi “TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti.	Qishloq xo‘jaligidagi yerlardan samarali foydalanish.	57-59
14.	Djalilov A.U., PhD, Kamolova Nazokat Uyg‘un qizi, 2-kurs bakalavr “TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti.	Qishloq xo‘jaligida ekinlarini avtomatik dorilovchi kichik robot.	59-61
15.	Babajanov A.R. i.f.n., dotsent, Romanov J	Sug‘oriladigan qishloq xo‘jaligi yerlaridan foydalanishni shamol eroziyasiga qarshi kurash tadbirlari asosida tashkil etish.	61-65
16.	Sobirjonov A. – talaba, Babajanov A.R.- i.f.n., dotsent “TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti.	O‘rmon fondi yerlaridan foydalanishni tartibga solishda o‘rmon tuzish ishlarining ahamiyati.	66-70
17.	Yuldosheva N.Sh. – bakalavriat 1-kurs talabasi “TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti.	Yer bozorini axborot bilan ta‘minlashda yer uchaskalarini ro‘yxatlashning ahamiyati.	70-73
18.	Minaavarjonov Aslidin Bahromjon ўғли., 104-guruh talabasi “TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti.	Yer resurslaridan barqaror foydalanish, geodeziya, kartografiya va kadastr ishlarida raqamli texnologiyalar.	74-77
19.	Axmatov Ardasher., 3-bosqich 10 – guruh talabasi “TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti.	Қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерларини бошқаришни ташкил этиш.	77-83

254.	Зокиржонова Сарвиноз Шокиржон қизи., талаба, Равшанов Алишер Сайдуллаевич., катта ўқитувчи ф.ф.д (PhD) “ТИҚХММИ” Миллий тадқиқот университети.	Етук ирригаторлар тайёрлашнинг маънавий-маърифий омиллари.	920-924
255.	Исмаилов Фуркат., студент Национальный исследовательский университет “ТИИИМСХ”.	Моделирование и проектирование - технологии социально-педагогической работы.	925-927
256.	Исмаилов Анвар Нейматулла ўғли, Равшанов Алишер Сайдуллаевич., катта ўқитувчи ф.ф.д (PhD), 1-курс, “Туризм” йўналиши талабаси “ТИҚХММИ” Миллий тадқиқот университети.	Сув хўжалиги соҳаси учун замонавий кадрлар тайёрлашнинг концептуал жиҳатлари.	927-931
257.	Кенжабаева Эллиза, Бектошев Самандар., талабалар “ТИҚХММИ” Миллий тадқиқот университети.	Талабаларнинг касбий компетентлигини ривожлантиришда ижодкорликнинг ўрни.	932-934
258.	Мукумова Д.И., PhD, доцент, Темирова З.И., мустақил изланувчи “ТИҚХММИ” Миллий тадқиқот университети.	Профессионал таълим йўналиши талабаларининг ижодкорлигини оширишда педагогик шарт-шароитларни такомиллаштириш.	935-939
259.	Ашурова Азиза., студент Национальный исследовательский университет “ТИИИМСХ”.	Использование современных, информационно-коммуникационных технологий в процессе обучению иностранному языку.	939-943
260.	Baktiyorjonova Diyorakhon., student “ТИАМЕ” National research university.	Formation of students’ communicative competence in teaching english language.	943-945
261.	Х. М.Ураимова, А.Б. Раимов, Ш.У.Сулаймонов., студенти Национальный исследовательский университет “ТИИИМСХ”.	Роль дидактики в дистанционном образовании.	946-949
262.	Эзога Хасановна Холмурадова – преподаватель, Темурбоева Мухлиса., факультет “Гидротехническое строительство” 1-курс Национальный исследовательский университет “ТИИИМСХ”.	Ролевые игры в образовательном процессе изучения иностранного языка.	950-953
263.	Шарифов Мухаммадали., студент Национальный исследовательский университет “ТИИИМСХ”.	Виды современных технологий в обучении иностранному языку.	953-955
264.	Дурдона Мустафоева., PhD, доцент, Мохинур Маматалиева., таянч докторант, Sharipova Azizaxon-Toshkent kimyo xalqaro universiteti talabasi. “ТИҚХММИ” миллий тадқиқот университети.	Махсус фанларни ўқитишда талабаларнинг креативлик сифатларини ривожлантириш.	956-959
265.	Раҳманбердиева Надира., ассистент, Валижанова Шахло., 1 курс – 01 гуруҳ талабаси “ТИҚХММИ” Миллий тадқиқот университети.	Мамлакатимиздаги экологик муаммолар ва конституция.	960-962
266.	A.Ergashev., talaba “ТИҚХММИ” Milliy tadqiqot universiteti.	Inklyuziv ta’lim - kelajakka yo’l.	962-966
267.	Муминова М., талаба Национальный исследовательский университет “ТИИИМСХ”.	Эффективное использование информационно – коммуникационных технологий при совершенствовании языковых и межкультурных компетенций студентов.	967-969
268.	Yuldasheva Saida., talaba “ТИҚХММИ” Milliy tadqiqot universiteti.	Ommaviy axborot vositalarining yoshlar ma’naviy olamiga ta’siri.	970-972
269.	Г.Эргашева., докторант “ТИҚХММИ” Миллий тадқиқот университети.	Профессионал таълим муассасаси ўқитувчисининг мустақил педагогик фаолиятида педагогик маҳорат ва компетентлик масалалари.	973-975
270.	Sarvar Azimov., talaba “ТИҚХММИ” Milliy tadqiqot universiteti.	Professional ta’limda korreksion pedagogika asoslari.	975-978
271.	Kengeshova Sevara Axmed qizi, Maxmurova Mohichehra Yunus qizi, Namozova Bibihanifa Sheraliyevna “ТИҚХММИ” Milliy tadqiqot universiteti.	O’quv jarayoniga talabalarning moslashish faoliyatida kechadigan shart sharoitlar.	979-981
272.	А.Ашурова., студентка 1 курса факультета	Подготовка конкурентоспособных кадров в	982-983

т. ч. путем создания соответствующих условий для IT-бизнеса. IT Park оказывает своим резидентам юридическую, организационную, маркетинговую помощь [6].

Заклучение. Цифровые технологии – главный ключ к последовательному развитию любого государства, позволяющему сделать качественный рывок во многих аспектах жизни общества. И проводимые сегодня в Узбекистане комплексные цифровые реформы направлены на осуществление главной цели — войти в число ведущих государств с процветающей экономикой и сильным гражданским обществом [5].

Использование литературы:

Послание Президента Ш. Мирзиёева Парламенту и народу Узбекистана в 2020 г.

Постановление Президента Узбекистана «О мерах по широкому внедрению цифровой экономики и электронного правительства» за №ПП-4699, от 28 апреля 2020 г.

Указ Президента Республики Узбекистан от 5 октября 2020 года «Об утверждении Стратегии «Цифровой Узбекистан – 2030» и мерах по ее эффективной реализации».

Постановление Президента Республики Узбекистан от 6 октября 2020 года №ПП-4851 «О мерах по дальнейшему совершенствованию системы образования в области информационных технологий, развитию и интеграции научных исследований с IT-индустрией»,

Олег Пекось, первый заместитель Министра по развитию информационных технологий и коммуникаций РУз. <https://mitc.uz/ru/news/view/3011> - сайт Министерства по развитию информационных технологий и коммуникаций Республики Узбекистан.

Айнакулов Ш.А. и другие. Внедрение цифровых технологии в образовании. Volume 2, Issue 5/2 of “Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences” scientific journal in May 2022.

TIAME
"TASHKENT INSTITUTE OF
IRRIGATION AND AGRICULTURAL
MECHANIZATION ENGINEERS"
NRU
NATIONAL RESEARCH UNIVERSITY

ЕТУК ИРРИГАТОРЛАР ТАЙЁРЛАШНИНГ МАЪНАВИЙ-МАЪРИФИЙ ОМИЛЛАРИ.

*Зокиржонова Сарвиноз Шокиржон қизи талаба,
Равианов Алишер Сайдуллаевич., катта ўқитувчи ф.ф.д (PhD).
“ТИҚХММИ” Миллий тадқиқот университети.*

Аннотация:

Мазкур мақолада, мамлакатимизнинг янги қиёфасини яратишга қодир бўлган маънан баркамол ёшларни, хусусан етук, замонавий ирригаторларни тайёрлаш сиёсатининг мамлакатимизга хос хусусиятларига, маънавий-маърифий тизимини такомиллаштириш масалаларига алоҳида эътибор қаратилган. Таҳлил жараёнида мазкур соҳадаги кўплаб мисоллар ва далилларга таянган ҳолда ушбу жараённинг табиий-тарихий асослари ва ижтимоий-сиёсий омиллари илмий жиҳатдан ўрганилган.

Калит сўзлар: маънавият, маърифат, таълим, тарбия, ирригация, соғлом авлод, кадрлар, сув хўжалиги, замонавий ирригаторлар, сув хўжалиги.

Ҳозирги даврда Янги Ўзбекистонда замонавий сув хўжалигининг тобора ортиб бораётган эҳтиёжлари учун зарур кадрлар тайёрлаш йўналишида йигит-қизларимизнинг олган билими ва касбини амалий ҳаётда намоён этиши, ўқув юртларини битириб чиқаётган ёшларимизнинг ҳаётда ўзига мустақкам ўрин эгаллаши учун кўмак бериш ва кенг имкониятлар яратиш масалалари Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Иқтисодиёт тармоқлари учун муҳандис кадрларни тайёрлаш тизимини инновация ва рақамлаштириш асосида такомиллаштириш тўғрисида”ги, Қарорининг асосий мазмунини белгилайди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев Конституциямиз қабул қилинганлигининг 24 йиллигига бағишланган тантанали йиғилишдаги маърузасида: “...ҳозирги вақтда ёшлар тарбияси биз учун ўз долзарблиги ва аҳамиятини ҳеч қачон йўқотмайдиган масала бўлиб қолмоқда. Бугунги тез ўзгараётган дунё инсоният олдида, ёшлар олдида янги-янги, буюк имкониятлар очмоқда. Шу билан бирга, уларни илгари кўрилмаган турли ёвуз хавф-хатарларга ҳам дучор қилмоқда. Ғарзли кучлар содда, ғўр болаларни ўз ота-онасига, ўз юртига қарши қайраб, уларнинг ҳаётига, умрига зомин бўлмоқда. Бундай кескин ва таҳликали шароитда биз ота-оналар, устоз-мураббийлар, жамоатчилик, маҳалла-қўй бу масалада ҳушёрлик ва огоҳликни янада оширишимиз керак. Болаларимизни бировларнинг қўлига бериб қўймасдан, уларни ўзимиз тарбиялашимиз лозим”⁴⁹ дея таъкидлаган эди.

Бугунги кунда сув хўжалиги соҳаси учун етук кадрларни тайёрлаш мамлакатимиз олдида турган энг асосий вазифалардан бири саналади. Ҳозирги глобаллашув жараёнида Ўзбекистоннинг замонавий ирригатор кадрлари ўз фикри, ўз дунёқараши, ўз билим салоҳияти, энг асосийси, халқаро микёсда ҳам ўз сўзи ва ўз ўрнига эга бўлиши лозим. Бунинг учун кадрлар захирасини шакллантириш, уларни замонавий талаблар асосида тайёрлаш ва қайта тайёрлаш, стратегик мақсадларга эришиш учун амалий ҳамда прагматик қарорлар қабул қилишга қодир янги раҳбар кадрларни тарбиялаш ҳамда уларни ишга қабул қилишни муфассал тартиби ишлаб чиқилиши лозим.

Бугунги ёш ирригатор кадрларни мамлакат ижтимоий-сиёсий ҳаётида ўз ўрнига эгаллаши, уларда фуқаролик позицияларини шакллантириш йўлидаги ишлар давлатимиз олдида турган энг оғир муаммолардан биридир.

Талабаларни етук кадр сифатида шакллантиришда афсуски, кўпгина муаммоларга дуч келинмоқда. Булардан бири оиладаги тарбия жараёнида ота-она томонидан йўл қўйилаётган ҳаттолик яъни масъулиятсизлик. Ҳозирги айрим оилаларда ота ўз фарзанди учун идеал шахс тимсолида гавдаланмай қўйган.

“Ҳар қайси миллатнинг ўзига хос маънавиятини шакллантириш ва юксалтиришда, ҳеч шубҳасиз, оиланинг ўрни ва таъсири бекиёс. Чунки инсоннинг энг соф ва покиза туйғулари, илк ҳаётий тушунча ва тасаввурлари биринчи галда оила бағрида шаклланади. Боланинг характерини, табиати ва дунёқарашини белгилайдиган маънавий мезон ва қарашлар - яхшилик ва эзгулик, олижаноблик ва меҳр-оқибат, ор-номус ва андиша каби тушунчаларнинг пойдевори оила шароитида қарор топиши табиийдир”⁵⁰. Аммо айрим ёш ота-оналарда оилада фарзанд тарбияси учун тажриба етишмаяпти.

Қадимий туркий одатларга биноан фарзанд тарбиясига ота-оналардан кўра бобо-бувиларнинг таъсири кучлироқ бўлган. Чунки, ҳаётликларида бобо ва бувилар оиланинг маънавий раҳбарлари бўлишган. Амир Темур ва темурийлар хонадонидан ўрнатилган тартибга кўра,

⁴⁹ Ш.Мирзиёев. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик - ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши керак. Т. Ўзбекистон. 2017.

⁵⁰ Каримов И.А. Юксак маънавият енгилмас куч. – Т., 2008. - Б.52.

шахзодалар тарбияси билан уларнинг оналари эмас, балки бувилари шуғулланишган. Масалан, Мирзо Улуғбекнинг онаси Гавҳаршодбегим бўлса-да, унинг тарбияси билан Бибиҳоним (Сароймулкхоним) шуғулланган. Шунингдек, Бибиҳоним бошқа шахзодаларнинг ҳам тарбияси билан ҳам шуғулланган. Амир Темурнинг ўзи ҳам фарзандлари ва неваралари тарбиясига жиддий аҳамият берган, доимо назорат қилиб турган. Ҳатто, фарзандлар тарбияси масаласини давлат ишлари сирасида муҳокама қилган⁵¹. Юқорида мисол келтирилган удумлар ҳозирги кунда ўз таъсирини йўқотиб бормоқда.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 66-моддасида “вояга етган, меҳнатга лаёқатли фарзандлар ўз ота-оналари ҳақида ғамхўрлик қилишга мажбурдирлар”⁵² деб, фарзандлик масъулияти қонуний белгилаб қўйилган.

Давлатимизнинг Биринчи Президенти И.А.Каримов “Оилавий тарбия масаласида хатога йўл қўймаслик учун аввало ҳар қайси хонадондаги маънавий иқлимни ўзаро ҳурмат, ахлоқ-одоб, инсоний муносабатлар асосига қуриш айтиш мумкин бўлур эди”⁵³, “Биз соғлом авлодни тарбиялаб вояга етказишимиз керак. Соғлом киши деганда фақат жисмоний соғломликни эмас, балки Шарқона ахлоқ-одоб ва умумбашарий ғоялар руҳида қилинган инсонни тушунади”⁵⁴ деб таъкидлаган эди. Қадимги юнон файласуфи Арасту нуктаи назарига қўра жамият таракқиёти учун ижтимоий-иқтисодий ўзгаришлар қанчалик аҳамиятли бўлса, фуқароларнинг тарбияси ҳам ундан кам эмас⁵⁵ деган.

Тарбия масаласидаги муаммолар билан бирга бизнинг таълим тизимимиз ўзини ривожлантириш ва муваффақиятга эришиш учун муҳим бўлган маҳоратларни бўлғуси кадрларга ўргатмайди. Кўпгина тадқиқотчилар ҳар қандай соҳада муваффақиятга эришиш учун ва самарали фаолият кўрсатиш учун муҳим бўлган қобилиятлар мавжудлигини исботлашган.

Жадидчилик ҳарқатининг маърифатпарвар инсони - Абдулла Авлоний айтган эди: “Ҳар бир миллатнинг дунёда борлигини кўрсатадурган ойнаи ҳаёти тил ва адабиётидур. Миллий тилни йўқотмак миллатнинг руҳини йўқотмакдур”⁵⁶.

Ҳозирги кунда меҳнат бозорларида асосан қандай соҳадаги кадрларга муҳтожлик бор, нима учун ташкилотлар олий ўқув юртиларидан кадрларни ишга қабул қилиш бўйича буюртмалар олишни йўлга қўйишмаяпти деган саволлар ҳам очиклигича қолмоқда. Бунинг оқибатда айрим йўналишларда кадрлар кўп бўлсада, иш йўқ.

Бугунги таълим тизими ёш авлоднинг муваффақиятли келажаги учун зарур бўлган маҳоратларни ўргатишни ўз ичига қамраб олиши зарур. Ўзбекистонда таълим тизимига янги билим ва кўникмаларни киритиш бўйича баъзи тавсияларни келтираимиз.

Бугун биз таълим тизимида сифатга эришиш учун муваффақиятнинг муваффақиятсизликлардан ўрганиш тизимини жорий этишимиз лозим. Муваффақиятсизликлардан қочиб қутулиш ва ҳар доим ҳаётда муваффақиятли бўлмаслик мумкин. Шу сабабли ҳар бир тажриба ва муваффақиятсизликдан сабоқ олиш, ундан тўғри хулоса чиқариш ва ҳаётда давом этиш биз таъкидлаётган етук ирригатор кадрлар учун жуда муҳимдир. Зеро, машҳур олим Альберт Эйнштейн айтганидек: “Билимнинг ягона манбаи – тажрибадир”⁵⁷. Талабалар таваккал

⁵¹ Иброҳимов А. Ёруғлик. –Т.; 2006. - Б. 246.

⁵² Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Т.: «Ўзбекистон», 2019.

⁵³ Каримов И.А. Юксак маънавият енгилмас куч. – Т., 2008. - Б. 55.

⁵⁴ Каримов И.А. Миллий истиқлол мафқураси – халқ эътиқоди ва буюк келажакка ишончдир. –Т., 2000. - Б. 13-14.

⁵⁵ Аристотель. Метафизика. - М.: 1934.

⁵⁶ Каримов И.А. Юксак маънавият енгилмас куч. –Т., 2008. - Б. 83.

⁵⁷ Маърифат маркази. <https://islom.uz/view/durdona-xikmatlar>

қилишдан кўркмасликлари керак ва муаммоларга дуч келган ҳолатда тегишли сабоқларни олишни ўрганишлари лозим. Хато қилмайдиганлар ҳаётда ўсмайдилар. Таълим тизими шундай йўлга қўйилиши керакки, бу талабаларни таваккал қилишга ундайдиган ва уларни хато ва камчиликлари учун жазоламайдиган бўлиши лозим. Инсоннинг ақл-идроқи ўсиши, ривожланиши ва ҳаётда шахс сифатида шаклланиши ва юксалиши орттирган тажрибалари орқали амалга ошади.

Яхши тарбия эмас, энг яхши тарбия тамойилига ўтиш вақти келди. “Агар биз бутун дунёда тинчлик ўрнатишни истасак, ишни болалар тарбиясидан бошлашимиз зарур”⁵⁸, деган эди М.Ганди. Машҳур маърифатпарвар аждодимиз Абдулла Авлоний “Туркий Гулистон ёхуд ахлоқ” китобида: “Аллоҳ таоло инсонларни асл хилқатда истеъдод ва қобилиятли, яхши билан ёмонни, фойда билан зарарни, оқ билан қорани ажратадиган қилиб яратган. Лекин инсондаги бу қобилиятни камолга етказиш тарбия билан бўлур. Қуш уясида кўргангани қилар”⁵⁹, деб бежиз ёзмаган эди.

“Тарбия таълимдан устун туради. Инсонни тарбия вояга етказди”⁶⁰ (Г.Спенсер). Тарбияда энг муҳим восита бу меҳр ва ширинсўзлик билан тарбиялашдир. Бу икки восита бир бўлиб, болани шакллантиради. Шу жумладан, таълимни ҳам ғазаб ва жазолаш билан амалга оширмаган маъқул. Зеро, зўрлаб берилган таълим бола хотирасидан тезда ўчиб кетади. Оқибатда унинг шу соҳага нисбатан қизикиши сўнишига олиб келади. Бундан кўринадики, таълимнинг аввали ҳам яхши тарбиядан ва адабдан бошланади.

Онг ва тафаккурни ривожлантириш ҳам энг асосий мақсадга айланиши зарур. Ҳар қандай таълим ва тарбияда энг асосий омил - муаллим, унинг тафаккур дунёсидир”⁶¹ деган эди А.Дистервег. Ҳаётда муваффақиятга эришиш учун талабаларнинг онгини, тафаккур креативлигини ривожлантириш жуда муҳим иш ҳисобланади. Ҳаётини тажрибалар шуни кўрсатадики, хавфдан қочиш учун одамлар “мен буни бажара олмайман” ёки “мен бунга қодир эмасман”, дейишади. Аммо “Мен буни қандай қила оламан?” ёки “Нима қилсам бунинг урдасидан чиқаман?” деган саволлар билан талабалар онгини тўғри йўлга солиш лозим. Чунки баёноат онгини ёпади, савол эса мияни ўйлашга ва ҳаракат қилишга очиб беради. Бугун таълим жараёнида “яхши билим эмас, энг яхши билим” тамойилини илгари суришимиз лозим. Буюк мутафаккиримиз Абу Наср Форобий: “Инсон юксак камолотга эришув йўлида ҳаракат қилганидек, ақлий билимини оширишга ҳам ҳаракат қилса, ҳеч шубҳасиз ўзи орзу қилган бахт-саодатга эришади”, деган фикрни бежиз айтмаган. Чунки, илми, маърифатли ва юксак салоҳиятли кадрлар жамият цивилизациясини белгилаб беради. Ўқитдан тўхтаган инсон тафаккур қилишдан ҳам тўхтади, деган эди донишмандлардан бири. Мияни ишлатиш, унга янги ғоя, фикрларни келтириш учун ҳам талаба китоб ўқиши, билим олиш керак. Яхши билим эмас, энг яхши билим олиш инсонни бахтсизликдан олиб чиқишга катта ёрдам беради. Илми ва илмсиз инсонлар ўртасидаги фарқ худдики тириклар ва ўликлар ўртасидаги фарқ қабидир, дейдилар алломаларимиз. Инсоннинг кадр-қиймати ҳам унинг илми билан ўлчанади. Талабаларимиз олий ўқув юрти учун эмас, ўзи учун, ҳаёти учун ўқиш, билим олишлари лозим.

⁵⁸ Кадрлар малакасини ошириш ва статистик тадқиқотлар институтининг расмий веб-сайти. <http://instat.uz/uzb/plz/poleznoznat>

⁵⁹ Абдулла Авлоний «Туркий Гулистон ёхуд ахлоқ» Ёшлар кутубхонаси 2018.

⁶⁰ Буюк аждодларимиз ҳамда жаҳон алломари таълим ва тарбия ҳақида. www.fencing.uz/ru/page/1138/1

⁶¹ Федерация фехтования Узбекистана. www.fencing.uz/ru/page/1138/1

Шундай қилиб, амалга оширилган таҳлиллар натижаси шундан далолат берадики, кейинги йилларда мамлакатимизда маънавий баркамол, юксак малакали ва етук билимли ирригаторларнинг замонавий авлодини тарбиялашнинг янги босқичи бошланди.

Мамлакатимизда сув хўжалиги соҳаси ва унинг эҳтиёжлари учун кадрлар тайёрлаш сиёсатига тобора эътиборнинг ошиб бораётганлиги, сув хўжалиги соҳасидаги муаммоларга самарали ечим топиш учун кўпроқ хорижий тажрибаларни чуқур ўрганиш ниҳоятда муҳим аҳамият касб этиб келмоқда. Айни пайтда, бу борадаги илмий-назарий натижаларни амалиётга тадбиқ этиш бўйича зарур тақлиф ва тавсиялар ишлаб чиқиш долзарблигича қолмоқда.

Бу жиҳатдан, бугунги тажриба шуни кўрсатадики, сув хўжалиги соҳасида ҳамда унинг эҳтиёжлари учун кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан такомиллаштириш борасида ишлаб чиқилган мамлакатимиз раҳбарининг фармон ва қарорлари, шу соҳадаги ҳуқуқий асосларнинг мустаҳкамланиб боришидан далолат беради. Ушбу йўналишда амалга оширилган изланишларимиз кейинги йилларда юртимизда замонавий ирригаторларнинг маънавий баркамол авлодини тарбиялаш, сув хўжалиги соҳалари учун зарур бўлган етук ирригатор кадрлар тайёрлаш тизимини янада такомиллаштириш бўйича етарлича чора-тадбирлар кўриляётганидан далолат беради.

Хулоса қилиб айтганда мамлакатимиз олий таълим муассасаларида, жумладан “ТИҚХММИ” Миллий тадқиқот университетида охириги йиллар давомида маънавий баркамол кадрлар тайёрлашда анчагина ижобий натижаларга эришилганлигига қарамадан, ўқув-тарбия жараёнида ҳали қилиниши зарур бўлган вазифалар кўплигини теран англаб этиш даркор.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ш.Мирзиёев. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик - ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши керак. Т. Ўзбекистон, 2017.
2. Каримов И.А. Юксак маънавият енгилмас қуч. – Т., 2008. - Б.52.
3. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Т.: «Ўзбекистон», 2019.
4. Каримов И.А. Миллий истиқлол мафқураси – халқ эътиқоди ва буюк келажакка ишончдир. –Т., 2000. - Б. 13-14.
5. Абдулла Авлоний «Туркий Гулистон ёхуд ахлоқ» Ёшлар кутубхонаси 2018.
6. Буюк аждодларимиз ҳамда жаҳон алломари таълим ва тарбия ҳақида. www.fencing.uz/ru/page/1138/1

Илмий раҳбар: Равшанов Алишер Сайдуллаевич “Гуманитар фанлар” кафедраси катта ўқитувчиси ф.ф.д (PhD)